

Středočeský kraj

Středočeský kraj leží uprostřed Čech. Velikostí, počtem obcí i obyvatel je největším krajem České republiky. Rozlohou 10 929 km² zabírá 13,9 % území ČR a je přibližně dvakrát větší než je průměrná rozloha kraje v České republice. Kraj zcela obklopuje hlavní město Prahu a sousedí téměř se všemi českými kraji kromě Karlovarského a moravských krajů.

Území kraje se dělí na 12 okresů s 10 okresními městy. Rozlohou je největší okres Příbram (14,3 % rozlohy kraje), nejmenším okresem je pak Praha-západ (5,3 % rozlohy kraje). K 1. 1. 2003, kdy nabyla platnosti reforma státní správy, byly zrušeny okresní úřady, ne však okresy jako územní jednotky. Současně byly ustaveny územní obvody pověřených obcí II. stupně a správní obvody obcí s rozšířenou působností III. stupně. Ve Středočeském kraji se nachází 26 správních obvodů obcí s rozšířenou působností, svou velikostí velice rozdílných. Největším správním obvodem obce s rozšířenou působností (podle počtu obcí) je obvod Mladá Boleslav, do kterého spadá 98 obcí, naopak správní obvody Lysá nad Labem a Neratovice tvoří pouze 12 obcí.

V roce 2023 bylo na území kraje 1 144 obcí. Největší počet obcí je soustředěn v okrese Mladá Boleslav a Příbram (shodně 120 obcí) a nejmenší počet obcí má okres Mělník (69 obcí). Statut města je přidělen 86 obcím, Kladno a Mladá Boleslav jsou navíc statutárními městy. Středočeský kraj jako jediný kraj nemá své krajské město, krajský úřad tak sídlí v hlavním městě Praze.

K 31. 12. 2023 měl Středočeský kraj 1 455 940 obyvatel a byl nejlidnatějším regionem České republiky. Nejvíce lidnatým okresem Středočeského kraje je okres Praha-východ (202,1 tis. obyvatel). Naopak populačně nejmenším je okres Rakovník s 56,4 tisíci obyvateli. Hustota zalidnění je nejvyšší v okresech Praha-západ, Praha-východ a Kladno, kde dosáhla hodnoty přes 200 obyvatel na km². Naopak nejnižší hustota zalidnění je v okresech Rakovník, Benešov a Příbram, kde hustota zalidnění nepřesahuje 80 obyvatel na km². Kraj je charakteristický vysokým zastoupením obcí s počtem obyvatel do dvou tisíc (1 014 obcí), ve kterých žije 39,4 % obyvatel. Podíl městského obyvatelstva na celkovém počtu obyvatel kraje je 51,3 % a je nejnižší v celé České republice.

Na území Středočeského kraje se nachází množství významných historicky cenných památek a několik chráněných krajinných oblastí. Největší koncentrací památek se vyznačuje město Kutná Hora (chrám sv. Barbory, Vlašský dvůr, Hrádek se stříbrnými doly, kostnice a katedrála Nanebevzetí Panny Marie a sv. Jana Křtitele v Sedlci), které bylo zapsáno do Seznamu světového přírodního a kulturního dědictví UNESCO. Na tomto seznamu je společně s Prahou zapsán také zámek a park Průhonice, patřící mezi nejrozsáhlejší parky v ČR a turisticky nejnavštěvovanější místa v okolí Prahy. Na českém seznamu městských památkových rezervací středních Čech kromě Kutné Hory figuruje jen Kolín, městských památkových zón je v kraji celkem 34 a národních kulturních památek 38. Nejproslulejšími hrady jsou Karlštejn a Točnick na Berounsku, Křivoklát na Rakovnicku, Český Šternberk na Benešovsku a Kokořín na Mělnicku. Nejzajímavějšími zříceninami jsou Žebrák na Berounsku a Okoř v okrese Praha-západ. Nejvýznamnějšími zámky jsou Konopiště na Benešovsku, Žleby a Kačina na Kutnohorsku, Loučeň na Nymbursku, Lány na Kladensku a také zámky Mělník a Nelahozeves na Mělnicku. Jedním z nejvýznamnějších poutních míst v Čechách je Svatá Hora na Příbramsku. Mezi nejnavštěvovanější muzea v kraji patří ŠKODA Muzeum v Mladé Boleslavi, Hornické muzeum v Příbrami a České muzeum stříbra v Kutné Hoře, mezi památníky Lidice na Kladensku.